

Świadek Prawdy Profesor Włodzimierz Fijałkowski to książka, którą warto rekomendować lekarzom, pedagogom, psychologom, obrońcom życia i tym wszystkim, którzy w swojej pracy i we własnym życiu, idąc „pod prąd”, pozostają sobą.

Magdalena Parzyszek
Katedra Pedagogiki Rodziny KUL

Urszula Bartnikowska, Katarzyna Ćwirynkało, *Rodziny adopcyjne i zastępcze dziecko z niepełnosprawnością*, Kraków: Wydawnictwo Impuls 2013, ss. 239.

Rodzina dziecka z niepełnosprawnością oraz specyfika jej funkcjonowania to temat dość popularny, często analizowany i opisywany przez pedagogów, psychologów, a także przedstawicieli innych dziedzin nauki. Najczęściej jednak opracowania podejmujące wspomnianą problematykę opisują rodzinę biologiczną dziecka, przygotowania do przyjścia na świat nowego jej członka oraz trudne chwile przeżywane po otrzymaniu diagnozy o niepełnosprawności noworodka. Rzadko jednak spotyka się opracowania dotyczące specyfiki funkcjonowania rodzin, które z własnej woli zdecydowały o adopcji bądź rodzicielstwie zastępczym dla dzieci z niepełnosprawnością. U. Bartnikowska i K. Ćwirynkało podjęły to wyzwanie, w efekcie czego powstała publikacja złożona z pięciu rozdziałów. Pierwszy z nich porusza problematykę zmian, jakie zaszły w organizacji życia rodzinnego na przestrzeni XX wieku i jakie dokonują się w czasach nam współczesnych. Autorki zauważają, że zmiany te dotyczą zarówno modelu życia rodziny, jak również jej struktury demograficznej oraz ról poszczególnych członków. W dalszej części rozdziału omawiają znaczenie rodziny w socjalizacji dziecka. Przytaczają podstawowe funkcje rodziny w dwóch podejściach: tradycyjnym i nowym, ostatecznie jednak dochodzą do wniosku, że: „Choć transformacja społeczno-kulturowa, urbanizacja i industrializacja wpływają na przeobrażenia, które zachodzą dziś w rodzinie [...] nie zmieniają one znaczenia rodziny dla życia człowieka, budowania jego społecznego doświadczenia, które uznać można za fundamentalne” (s. 18).

Analizując rolę rodziny w procesie socjalizacji dziecka, autorki zwracają również uwagę na rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością oraz na to, w jaki sposób sytuacja tych rodzin wpływa na rehabilitację. Zdaniem U. Bartnikowskiej i K. Ćwirynkało obecność dziecka obciążonego niepełnosprawnością obniża zasoby psychiczne i materialne rodziny, a także może prowadzić do jej społecznego wykluczenia.

Rozdział pierwszy omawianej publikacji zakończony jest refleksją dotyczącą przemocy i zaniedbania w rodzinie, skali rozpowszechnienia tych zjawisk oraz konsekw-

wencji doświadczania przemocy i zaniedbania dla funkcjonowania społeczno-emocjonalnego dziecka.

Treści zawarte w rozdziale drugim dotyczą systemu opieki zastępczej w Polsce. Analizując jej historię, autorki wskazują na dużą różnorodność form opieki. Charakteryzują zasady ich funkcjonowania oraz wskazują na walory każdej z nich.

W kolejnym rozdziale omówiono rodzaje niepełnosprawności najczęściej występujące w rodzinach adopcyjnych i zastępczych. Charakterystyce zostały poddane dzieci z chorobami przewlekłymi, z niepełnosprawnością intelektualną, dzieci z niepełnosprawnościami sensorycznymi, z dysfunkcją narządu ruchu, dzieci z Płodowym Zespołem Alkoholowym (FAS), traumą wczesnodziecięcą i zaburzeniami więzi. Autorki wybrały najważniejsze zagadnienia dotyczące specyfiki funkcjonowania dzieci z poszczególnymi rodzajami niepełnosprawności, zarówno w środowisku rodzinnym, jak i szkolnym. W omawianym rozdziale można również odnaleźć wskazówki odnośnie do postępowania wychowawczego i edukacyjnego w pracy z dziećmi z poszczególnymi deficytami rozwojowymi, a także wybrane metody rehabilitacji i wspierania rozwoju dziecka.

U. Bartnikowska i K. Ćwirynkało zwracają uwagę na rolę rodziny w procesie rehabilitacji dziecka z niepełnosprawnością oraz na czynniki decydujące o tym, w jakim stopniu rodzina jest w stanie sprostać napotykanym trudnościom. Dokonując analizy wspomnianego zagadnienia, nawiązują do pojęcia zasobów – osobistych, rodziny i otoczenia, które są aktywizowane w obliczu zaistnienia sytuacji trudnej.

Zdaniem autorek, rodziny zastępcze/adopcyjne dzieci z niepełnosprawnością wymagają szczególnego wsparcia ze względu na takie źródła stresu, jak fakt niepełnosprawności dziecka, wejście w nowe role przez rodziców czy specyfika funkcjonowania dziecka (s. 109).

U. Bartnikowska i K. Ćwirynkało zauważają, że u dzieci wychowywanych w rodzinach zastępczych/adopcyjnych często występują różnego rodzaju zaburzenia, stąd interesującym zagadnieniem staje się funkcjonowanie tych rodzin. Mimo to „zagadnienie funkcjonowania rodzin adopcyjnych i zastępczych z dziećmi z niepełnosprawnością traktowane jest w polskiej nauce marginalnie” (s. 110).

Rozdział czwarty omawianej publikacji dotyczy założeń metodologicznych badań własnych autorek. Zawiera on informacje odnoszące się do przedmiotu, celu i problemów badawczych, a także charakterystykę zastosowanych metod badawczych oraz opis badanej grupy i specyfikę organizacji badań.

Celem przeprowadzonych przez autorki badań było „ukazanie specyfiki przeżyć i doświadczeń rodzinnych osób, które przyjęły do rodziny adopcyjnej lub zastępczej niepełnosprawne dziecko, jak również ukazanie znaczeń, jakie badani przypisują swoim doświadczeniom” (s. 115). Badaniami objęto 20 rodzin adopcyjnych lub zastępczych, wychowujących jedno bądź kilkoro dzieci z różnego typu niepełnosprawnościami. Do zrealizowania celu badań autorki posłużyły się metodą fenomenograficzną badań jakościowych, co niewątpliwie wzbogaciło wartość pracy.

W piątym rozdziale omawianej publikacji autorki dokonały analizy badań własnych, których wyniki jednoznacznie wskazują, że stworzenie rodziny adopcyjnej/zastępczej zmienia charakter danej rodziny i łączy się z zaangażowaniem wszystkich jej członków na całe życie. Rodzice adopcyjni/zastępczy od momentu przyjęcia pod

swą opiekę dziecka z niepełnosprawnością, każdego dnia muszą radzić sobie z trudami wychowania nie tylko dziecka „porzuconego”, ale również dysfunkcyjnego. Jak słusznie zauważają autorki, rodziny te narażone są na liczne sytuacje stanowiące dla nich źródło stresu i z tego względu wymagają szczególnej opieki i specjalistycznego wsparcia, aby mogły prawidłowo funkcjonować i tworzyć środowisko przyjazne dla rozwoju dziecka. Na podstawie przeprowadzonych badań i uzyskanych wyników autorki proponują kilka sposobów, które miałyby w pozytywny sposób wpłynąć na doświadczanie adopcji czy opieki zastępczej.

Recenzowana publikacja porusza bardzo istotny problem, jakim są rodziny adopcyjne i zastępcze dziecka z niepełnosprawnością. Jak słusznie zauważają autorki, wspomniana problematyka nie cieszy się zbytnią popularnością wśród polskich badaczy, na co wskazują nieliczne rodzime prace z tego zakresu. Stąd też przedstawiona do recenzji pozycja powstała głównie na podstawie analizy literatury światowej.

Bardzo ciekawym uzupełnieniem treści zawartych w publikacji są fragmenty wypowiedzi matek i ojców, którzy zdecydowali się zostać rodzicami zastępczymi lub adopcyjnymi dla dzieci z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Dają one możliwość wniknięcia do ich świata, głębszego poznania ich emocji i uczuć. Warto również zaznaczyć, że U. Bartnikowska i K. Ćwirynkało udzielają konkretnych wskazówek dotyczących postępowania z dziećmi z poszczególnymi niepełnosprawnościami – wskazówek co do wychowania, edukacji i rehabilitacji.

Recenzowana książka to bogate źródło informacji na temat funkcjonowania rodzin zastępczych/adopcyjnych, wśród członków których znajduje się dziecko z niepełnosprawnością. Lekturę książki polecam zwłaszcza pedagogom, pracownikom socjalnym oraz innym osobom, które w swojej pracy zawodowej mają kontakt z rodzinami adopcyjnymi i zastępczymi. Publikacja może być również ciekawym źródłem inspiracji dla studentów kierunków pedagogicznych.

Elżbieta Kręcisz-Plis
Katedra Pedagogiki Rodziny KUL

Monika P a r c h o m i u k, *Postawy pedagogów specjalnych wobec seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej 2013, ss. 462.

Rynek wydawniczy w 2013 r. wzbogacił się o pozycję książkową Wydawnictwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej autorstwa dr Moniki Parchomiuk, zatytułowaną *Postawy pedagogów specjalnych wobec seksualności osób z niepełnospraw-*